

Nytt om gammelt

Nr. 7 - September 1995

FÅBERG HISTORIELAG – LILLEHAMMER

Søndag 17. september:

Historisk tur til Roterud og Søre Ål

Historielaget arrangerer busstur til Søre Ål og Roterudbygda under mottoet «Bli kjent i din kommune». Turen går søndag 17. september med start fra Lillehammer Skysstasjon kl. 10.

Turen går forbi Suttestad og tar opp virksomheten langs Årettaelva. Halvor Mørk er med på turen som kjentmann for virksomheten på Åretta skole og Holen gard under siste krig. Deltakerne får anledning til å besøke Dallerud og oppleve restene av Kongeveien. På Solhøgda tar vi kaffepause. Derfra kan vi gå til «krigsgrottene» sammen med Richard Fauskrud. Etter en god kaffestopp, tar Terje Holen oss med på en tur gjennom Roterudbygda.

Tilsvarende turer har vært holdt tidligere i Rudsbygd, Vingrom og Saksumdalen. Sist høst gikk turen til Vingnes og Jørstadmoen.

Vertskap i år er Aase Berit Ouren, Terje Holen og Richard Fauskrud.

Påmelding til Aase Berit Ouren. Tlf. nr. 61 25 06 26. Start Lillehammer Busstasjon søndag 17. september kl. 10.00. Ta med niste og kopp!

Årbok nr. 15:

Fra vikingtiden til 1950-tallet

Årboka for 1995 tar opp ulike temaer. Som i fjorårets bok holder vi oss også i år til 1950-åra i flere artikler. Det gjelder enkelte store arrangementer i byen på den tiden og livet på de mest kjente restaurantene.

Vi har også forsøkt å beskrive «utelivet» på bygda i de forskjellige lokalene rundt omkring i grendene. Her hører også historien om badstua Rudsbygda med. Den ville nok ellers gått i glemmeboka.

Byens ansikt forandret seg etterhvert som betongbyggene fikk innpass etter krigen. Arkitekt Svein Klausen tar for seg den nye stilen som i mange tilfelle brøt med den gamle byggeskikken. Byggebeltet nord for byen og den daværende «storstue», Kongresshallen, tilhører også etterkrigstiden.

Innvandrere og flyktningepolitikk var tema i valgkampen i høst. Redaksjonen ønsker å få nedskrevet det vi finner om tidligere «fremmede». Engelskmennene som ble internert på Jørstadmoen under første verdenskrig er ett tema, russerkolonien et annet. En artikkel forteller om våre egne landsmenn fra Finnmark som på grunn av krigen kom hit i 1942.

Per Richard Bærøe har funnet stoff om en Lillehammer-familie vi ikke har lest om tidligere. Overlærer Karl Nilsen ved Lillehammer Latinskole skrev dagbøker fra 1865 til 1895. Denne beretningen er en unik lokalhistorie både om familien med barn og tjenestefolk og byen ellers gjennom 30 år.

Arkeolog Tom H. Haraldsen har skrevet om hva som ble funnet ved utgravingene i Vingrom.

Vi setter opp en liste til slutt i boka med feil som vi retter opp. Skulle leserne vite om feil, er det fremdeles tid til å få rettet opp disse hvis vi får beskjed snarest.

Et eget register om temaene i alle bøkene våre blir gitt ut i et eget hefte etter jul.

Vi gir nå ut den 15. årboka, og det blir et opphold når kommunens historie blir gitt ut.

Redaksjonskomiteen har i år bestått av Anita Smestad, formann, Kristian Hosar, Ola Matti Mathisen, Ivar Olstad, Jan Vidar Lie Pedersen og Helge Rønning. I år som tidligere er boktrykker Jon Thorsrud produsent.

Året etter OL og EU

Sommeren er snart over, høsten nærmer seg. Det har vært et år med mange spenningsmomenter. Vi har hatt 50 års-jujubileum for frigjøringen av Norge fra tysk okkupasjon. Mange tilbakeblikk går nettopp hit til Lillehammer som var hovedsete da general Böhme undertegnet kapitulasjonspapirene og Norge atter ble fritt.

Historielaget deltok aktivt i flere markeringer både som lag og ved enkeltpersoner.

1995 er også året etter de 17. Olympiske vinterleker.

Vi har hatt året etter at Norge stemte nei til medlemskap i EU.

Vi lever i spenning om hva som kan skje på Balkan og i Øst-Europa.

Vi har hatt den nest største flomtoppen i dette hundreåret. Veier og anlegg ble satt ut av drift. Mye jord i Lågendeltaet og ved tverrelver sto under vann.

Arealer og anlegg på dette høydenivået vil nok også

i framtiden kunne bli oversvømmet fra tid til annen.

Men likevel, værgudene har ikke vært så verst på ettersommeren. Vannstanden har gått tilbake. De fleste skadene er utbedret, og anleggene satt i drift igjen. Det meste virker normalt som før.

Fåberg Historielag har vært vertskap for Gudbrandsdal Historielag og Dølaraingens årsmøte som ble holdt i Holbøsalen i Kulturhuset Banken 3. september. Willy Sveen fortalte om Bankens historie, etter at deltagerne først hadde sett på Holbøutstillingen ved Lillehammer Kunstmuseum.

Etter møtet fristet Alfred Lillehagen på Bøndernes Hus med kalvestek og karamellpudding.

Vår formann Arnfinn Engen har vært syk i sommer og høst. Vi ønsker ham god bedring og velkommen tilbake.

Ole H. Rønningen,
fung. formann i Fåberg Historielag.

Historielaget aktivt med under frigjøringsjubileet

Som alle avislesende og samtidsinteresserte medlemmer naturligvis fikk med seg, ble 50-årsjubileet for frigjøringen feiret i mange og spennende former i mai.

Heldigvis syntes de ansvarlige at Historielaget hørte med i planleggingen, og vi var representert med Anita Smestad og Ivar Olstad i begge komiteene: I fylkeskomiteen under Knut Korsæths ledelse og i kommunens med Ole Rønning som sjef. I parentes bemerket var de aller fleste av de andre komiteemedlemmene også medlemmer i Historielaget.

Fin forestilling

Fylkeskomiteen fikk temmelig mye penger fra sentralt hold, og kunne dermed finansiere den unike forestillingen som Morten Jostad og Amatørteateret skapte i Maihaugsalen.

Den var stort anlagt, original i formen og nesten profesjonell i utførelsen. Siden den ble vist også for samtlige elever i ungdomsskolen og den videregående skole i kommunen, samt på en ekstraforestilling 17.mai, nådde budskapet så langt som en kunne håpe.

Kommunekomiteen arrangerte en lang rekke høytideligheter rundt om i Fåberg og Lillehammer; i kirkene og på kirkegårdene, på Stortorget for alle kommunens skolebarn, i Kulturhuset Banken for veteranene, et eget kvinneprogram i Maleri-

samlingen, på Maihaugen, og ikke minst et spennende program ved Avskåkan til minne om mobiliseringen. Overalt var historielagsmedlemmer sentrale.

Laget markerte også jubileet gjennom den foredragsserien som vi arrangerte

Dramatikken i 1945

Den neste foredragsholderen vår har nettopp sørget for å dokumentere sitt stoff: Wilhelm Molberg Nilssen utga boka «I Milorgs tjeneste» i vår, og vi syntes det var naturlig å be ham fortelle om de dramatiske mai-dagene 1945, der han spilte en så viktig rolle som distrikts-sjef. Like naturlig var det å legge foredraget til Nansenskolen, siden den var kommandoplass for Milorgstaben da de overtok etter tyskerne. Omlag 40 mennesker lyttet til Wilhelm da han i ord og tone brakte oss tilbake til den tiden.

Enda flere møtte opp på Lillehammer hotell i slutten av mai, da Erling Storrusten tok oss med på en spennende vandring gjennom det som dengang var Wehrmachts hovedkvarter. Folk er velvillige mot oss:

Direktør Koppervik åpnet hotellet, Evelyn Bratz tok imot i sin «Wangs-villa», som var general Böhmes residens våren 1945. Og vi fikk låne kommunens nøkkel slik at vi kom – ihvertfall et stykke – inn i tunnellene som ble sprengt ut øverst i Nybu.

Som konklusjon får kan vi vel kunne si at 50-årsjubileet er blitt behørlig markert her i kommunen, noe som er viktig nok i og med at dette sannsynligvis er siste gang denne begivenheten minnes på en slik måte.

sammen med Folkeakademiet og Kulturhuset Banken. Ottar Husemoen er et levende leksikon – eller mer tidsriktig, en datamaskin – hva gjelder Jørstadmoen. Han ledet en 30-talls gruppe i regnværet gjennom militærleiren i slutten av april, og imponerte totalt med sine kunnskaper. Her var både detaljene og de store linjer fra gammel tid, fra den britiske interneringsleiren 1915-18, og først og fremst fra tyskertiden og den russiske fangeleiren. Det er å håpe at vi får dette skriftlig en gang.

Vårtur til dansk og tysk historie

18 deltagere var med på Fåberg Historielags vårtur til Danmark og Tyskland. Turen var tettpakket med program, og spente fra besøk i konsentrasjonsleire til raskt møte med dronning Sonja i Skagen.

Formålet med turen var å samle stoff og gi inspirasjon til nye årbøker. Opplegget spente over mange tidsperioder og dramatiske hendelser i vår historie.

Båt til Kiel

Turen gikk via Gøteborg med ferje til Kiel 18. mai. Underveis var det vist gamle Lillehammer-filmer med kommentarer ved Jan Vidar Lie Pedersen, som var hovedansvarlig for turopplegget sammen med

Kristian Hosar. Etter en rask orientering i Kiel, tok Per Andberg for seg De Hvite Bussene. Ivar Olstad gav en oversikt over nazistenes konsentrasjonsleire.

På turen var det innlagt besøk i to leire som etter krigen er gjort om til minnesteder, Bergen Belsen og Neuengamme, begge sør for Hamburg. Neuengamme er først i senere år åpnet for publikum. Mye gjenstår fra krigstiden, men atskillig er også revet, og det er bygget nytt på området, blant annet et ungdomsfengsel.

I Bergen Belsen er alt det gamle borte. Det er reist en stor utstillingshall, og det gamle konsentrasjonsleirområdet er omgjort til en minnelund.

Schleswig-krigene

Anita Smestad tok for seg gudbrandsdølenes innsats i de mange krigene som har vært i grenseområdene mellom Tyskland og Danmark. Det var også innlagt besøk på Dybbøl Skanse og Mølle og det nye museet som er åpnet for å minnes de mange urolighetene og krigene i området gjennom historien.

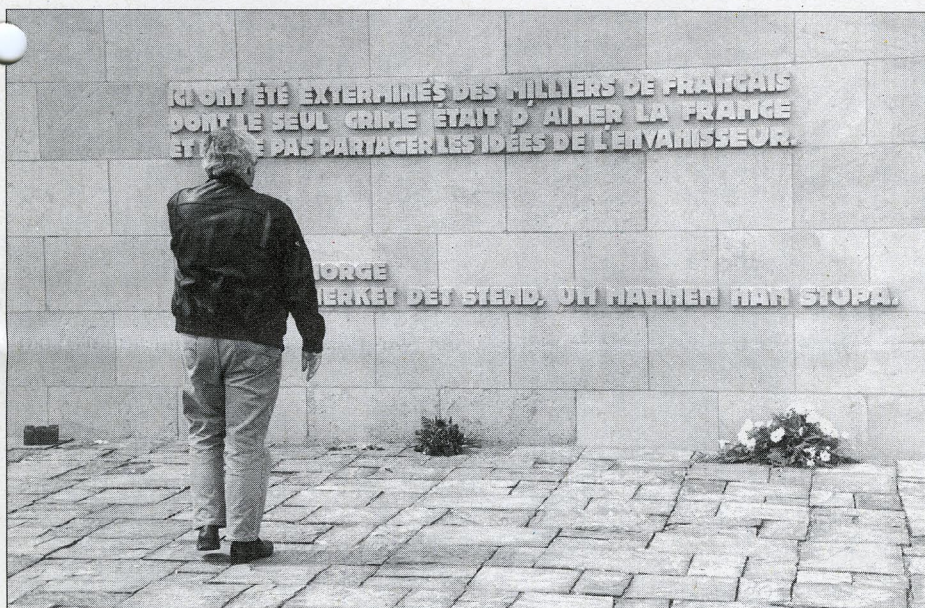
Ole H. Rønningen, en av de mange fra distriktet som deltok i Tysklandsbrigaden, fortalte om Norges innsats som «okkupasjonsmakt» i den britiske sonen i årene etter krigen. Rønningen hadde også personlige og ikke særlig hyggelige minner fra sin tid som soldat i etterkrigstidens Tyskland.

I middelalderbyen Celle i Niedersachsen fortalte Arnfinn Engen om den særegne og godt bevarte byggeskikken i byens Altstadt.

Dronning-møte

Det var også mange andre innslag underveis. Jakob Ågotnes fortalte humørfyllt om Ålborg og Bjørnson-familiens tilknytning til byen og akevitt-familien der.

Selve høydepunktet for deltagerne kom likevel i Skagen: Dronning Sonja var på privat besøk på Skagen Museum. Helge Rønning og Arve Bakke fikk anledning til å hilse Dronningen fra Fåberg Historielag. Hun tok seg tid til en liten prat, og vil nok for ettertiden huske hvor Fåberg ligger!

Medlemmene fra Fåberg Historielag la ned blomster ved den norske minnesteinen over dem som mistet livet og satt som fanger i Bergen Belsen.

Dronning Sonja hilste på historielagsmedlemmer utenfor Skagen Museum.

Hvem har bilder av Lønnroth?

Jon Brønne fra Norsk Institutt for Kulturminneforskning skal skrive bok om dekorativ malerkunst.

Nå ber Brønne historielagets medlemmer om hjelp til stoff om maleren Ole Andreas Lønnroth. Lønnroth kom til Fåberg fra Bergen rundt 1850 og arbeidet lenge sammen med Østen Blegen.

Brønne vil gjerne ha fargebilder og beskrivelse av malerarbeider folk måtte ha etter Lønnroth. Han malte border på listverk og rosetter i tak, malerier på skap, kister og skrin. Lønnroth døde i 1896 på Lillehammer sykehus. Han malte både i Fåberg og Gausdal.

Historielaget har fått skjemaer som kan brukes til opplysningene om ham. Ta kontakt med Ole H. Rønningen, tlf. 61 25 32 99.

Nytt om gammelt

utgis av Fåberg Historielag, Lillehammer.
Redaktør for dette nummer er Ole H. Rønningen,
og Thorud a.s har tatt seg av produksjonen.
Returadresse/adresseendringer til Ole H. Rønningen,
Traasethstranda, 2600 Lillehammer.

Foredragskveldane i Banken held fram

Vinteren 1994/95
samarbeidde Kultur-
huset Banken og
Fåberg Historielag
om ein serie foredrag

over lokalhistoriske tema. Fore-
drags-
serien møtte stor interesse, og fram-
møtet var svært bra til dei fleste fore-
draga. Tiltaket syntest såleis å dekke
eit behov blant medlemmane i Fåberg
Historielag og andre interesserte. Den-
ne foredragsserien vil halde fram nå i
haust, og ein del tema er alt klare.

Banken har gjennom alle år hatt ein
spesiell posisjon i Lillehammer og for
lillehamringane, og huset fyller i år 100
år. Det var ei storhending da Banken
vart restaurert og nyopna før OL '94,
og på ny vart eit sentrum for kulturlivet i

Lillehammer. Arkitekt Willy Sveen sto
sentralt i arbeidet med restaureringa av
Banken, og han vil i oktober ha ansva-
ret for ein temakveld han har kalla
«Banken i våre hjerter». Her vil det
vere mykje å hente for dei som er glade
i Lillehammers kulturhistorie.

Som kjent er det vedtatt at den nye,
nasjonale filmskolen skal leggst til Lil-
lehammer, og dette vil nok med tida
skape eit nytt og spennande miljø her i
byen. Distriktssjefen for NRK-Oppland,
Brynjulf Handgaard, vil ta opp dette
temaet i sitt foredrag i november, som

han har gitt tittelen
«Filmbyen Lilleham-
mer og byoriginale-
ne».

Elles er det i
løpet av hausten planlagt eit medlems-
møte for historielaget på Maihaugen
med Marit Hosar i Opplandsarkivet, der
det vil bli presentert nye, interessante
ting frå arkivet.

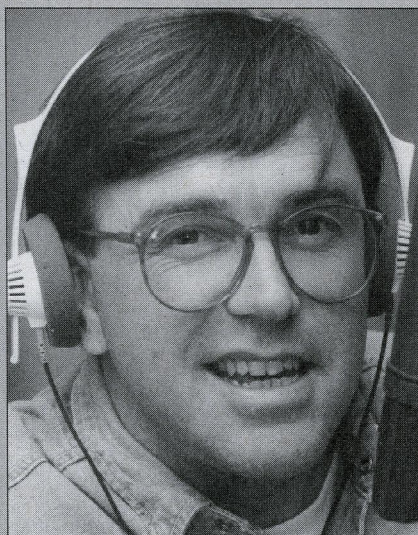
Det kan også bli aktuelt med fore-
dragskveldar over andre tema enn dei
som er nemnde her. Dette vil vi kome
attende til seinare.

Foredraga med tidspunkt vil bli
annonserte i dagspressa.

Arnfinn Engen

Arkitekt Willy Sveen vil fortelje om Kul-
turhuset Banken.

Brynjulf Hangaard tar for seg filmbyen
Lillehammer.

Marit Hosar fortel om Opplandsarkivet
på Maihaugen.

Har du glemt å betale lagskontingenten?

Har du glemt å betale kontingenten til Fåberg Historielag? 346 har betalt medlemspengene på kr. 75, men vi mangler innbetaling fra 123 tidligere og nyinnmeldte medlemmer, forteller kassereren, Ole H. Rønningen. Vi håper at alle vil fornye medlemskapet og støtte historielagsarbeidet i kommunen med sin kontingent. Det er mange medlemsfordeler - turer, foredrag, møter, og alle medlemmene får kjøpt årboka 50 kroner billigere.